

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

MAHALLA VA QAYNONA KELIN MUNOSABATLARI

Usmonova Odinaxon Sobirovna

Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Jo'raboyeva Manzura Alisherovna

Farg'ona viloyati Toshloq tumani

"Qanjirg'a" mahalla fuqarolar yig'ini raisi

Mahalla atamasi arabcha bo'lib, „o'rin-joy“ degan ma'noni anglatadi. U turli mintaqalarda mahallot (joy), guzar, jamoa, elat, elod nomlarda atalib kelingan. Adabiyotlarda M.larning ko'p ming yillik tarixga ega ekanligi haqida ma'lumotlar uchraydi. Masalan, Narshaxiy o'zining „Buxoro tarixi“ asarida Buxoroda bundan 1100-yil ilgari bir qancha mahallalar bo'lganini qayd etib o'tgan. Alisher Navoiy o'zining „Hayrat ul-abror“ asarida mahallani „mahalla shahar ichidagi shaharcha“dir deb ta'riflaydi, Hirot shahri yuz shaharcha ahamiyatiga ega bo'lgan mahallalardan tashkil topganini aytib o'tadi. Mahallalar, ayniqsa, Amir Temur davrida ravnaq topgan. Bu davrda mahallalar fuqarolarning kasbkori asosida shakllangan va shunga qarab nomlangan. Masalan, Mahalla atamasi arabcha bo'lib, „o'rin-joy“ degan ma'noni anglatadi. U turli mintaqalarda mahallot (joy), guzar, jamoa, elat, elod nomlarda atalib kelingan. zargarlik, misgarlik, ko'pchilik, pichoqchilik, qoshiqchilik, temirchi, egarchi, taqachi va h.k. Mahalla qadimda mahalliy hokimiyatning o'ziga xos bir shakli, ko'rinishi tarzida faoliyat ko'rsatgan. Uni boshqarish jamoatchilik asosida olib borilib, o'zining yozilmagan ichki tartib-qoidalariga ega bo'lib, u hamma uchun birdek qonuniy hisoblangan. 1932-yil 17-aprelda O'zbekistonda birinchi marotaba shaharlardagi „Mahalla qo'mitalari to'g'risida“ Nizom qabul qilindi. 1935-36 yillarda mahallalarda oqsoqol boshchiligida Mahalla qo'mitalari tashkil etilib, aholi o'rtasida olib boriladigan barcha ishlarni rais boshqargan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I. A. Karimov mahallaning hozirgi zamon jamiyatidagi mohiyati va ahamiyatiga quyidagicha baho beradi: "O'z-o'zini boshqarishning xalqimiz an'analari va qadriyatlariga juda xos bo'lgan usuli — mahallalar tizimi so'nggi yillarda juda katta nufuzga ega bo'lib bormoqda. Ular amalda o'z huquqlaridagi barcha ishlar uchun mas'uldirlar. Zero, mahallaning qo'lidan kelmaydigan ish yo'q. Uning nufuzini ko'tarish, bilingki, nafaqat iqtisodiy, nafaqat ijtimoiy, balki bu siyosiy, tarbiyaviy, ulkan ma'naviy masaladir. Biz mahallalarga shu nuqtai nazardan qarashimiz lozim".

Bugungi kunda mahallalardagi qaynona kelin munosabatlar bir necha davlatlardagi holatiga alohida to'xtalib o'tmoqchimiz

Psixologlarning fikricha, qaynona kelin o'rtasidagi murakkab munosabatlar jahonning barcha mamlakatlarida uchraydi. Ayrim mamlakatlarda bu muammoni hal qilishga erishilgani aytiladi. Sharqda qaynona-kelin muammosi kuzatilsa, G'arbda qaynona-kuyov muammosi bor.

Hindistonda turmushga chiqqan qiz qaynonasining har bir so'zi o'zi uchun qonun ekanini anglab yetishi kerak. Qaynona o'ziga berilgan "huquq"ni suiist'yemol qilish holatlari ham uchraydi. Bu o'z navbatida, jinoyatga yetaklaydi. Vaziyat shu darajaga borib yetdiki, rasmiylar qaynonalar uchun maxsus qamoqxona ochishga majbur bo'ldi. To'g'rirog'i, Dehlidagi "Tixar" qamoqxonasida qaynonalar uchun maxsus bo'lim joriy qilindi. Qaynonalar qaysi gunohlari uchun ozodlikdan mahrum qilinadi? Birinchi navbatda, ta'magirlik uchun. To'g'rirog'i, kuyovning onasi kelindan qalin talab qiladi. Ayni shu narsa, ya'ni qalin berish Hindiston qonunlarida taqiqlanadi. Ammo shunga qaramay ko'pchilik ayollar eskicha an'analarga ko'ra yashashni xohlashadi.

Koreyada qadim-qadimdan "katta o'g'il ota-onasi bag'rida qolishi kerak", degan an'ana bor. Bu an'ana ota-onalar keksayganda katta o'g'il yordam berishini nazarda tutadi. Shu sababli

ham katta kelin murakkabliklar bilan to'qnash keladi. Tadqiqot o'tkazgan tahlilchilarning fikricha, Koreyada qaynona va kelin o'rtasidagi munosabatlar hamon murakkabligicha qolmoqda. Hozirgiga qaraganda, an'analarga ko'proq itoat qilingan 1974 yilda o'tkazilgan so'rovda qatnashgan qizlarning atigi 13,4 foizi katta o'g'ilga turmushga chiqish xohishi borligini aytgan edi. Ulardan hech kim yakka o'g'ilga turmushga chiqish niyati borligini aytmagan. 2010 yilda o'tkazilgan tadqiqot natijalari koreyslarning turmush tarzi o'zgarmaganini oydinlashtirdi. Mustaqil bo'lishga intiluvchi yoshlar qaynonaga itoat qilishni xohlamaydi. Bu o'z navbatida, turli mojarolarga sabab bo'ladi. Qaynona bir vaqtlar o'z qaynonasiga bo'ysingani kabi kelini ham o'ziga xuddi shunday bo'ysinishni istaydi. Biroq g'arbona tarbiya ko'rgan kelin qaynonaning xizmatkori bo'lishdan o'zini olib qochishga urinadi.

Meksikadagi vaziyatga havas qilsa arziydi. Bu mamlakatda qaynona kelin g'avg'osi yo'q. Ular bir-birlari bilan o'zaro dugonaga aylanib ketishlari aytiladi. Kelin o'z qaynonasiga nozik sirlarini aytishi odatiy holdir. O'z navbatida, qaynona o'g'li va keliniga har tomonlama yordam berishga intiladi. Bu turli maishiy muammolarni hal qilishga va mojarolarning oldini olishga hissa qo'shadi.

Italiya erkaklarining o'z onalariga bo'lgan muhabbati haqida ko'p yozilgan. To'ydan keyin ham ona alohida yashayotgan bo'lishiga qaramay o'g'lining hayotiga aralashaveradi. To'g'ri, ayrim Sharq mamlakatlaridan farqli ravishda Italiyada qaynonalar kelinlari o'zlarining xizmatlarini qilishini talab qilmaydi. Biroq o'g'lining rafiqasi qanday kiyinishi, qanday bo'yanishi, nimalarni xarid qilishi bilan qiziqishga haqli ekanini bot-bot eslatib turadi. Bu quruq gap emas. Agar kelin qaynonaning nasihatlariga amal qilsa nur ustiga a'lo nur. Aks holda qaynonaning g'azabiga duchor bo'lishi turgan gap. Agar kelin qaynona bilan birga yashaydigan bo'lsa, bu kabi baxt har kimga ham nasib qilavermaydi. Italiyalik qaynona bilan tortishishning mutlaqo iloji ham, imkoni ham yo'q. Faqat qaynonagina kelini va o'g'li qanday baxtli hayot kechirishini biladi.

Norvegiyada yoshlar allaqachon ota-onalaridan alohida yashashga o'rganib bo'lishdi. Oilada kattalar va kichiklar o'rtasidagi munosabatlar tenglik asosiga qurilgan. Shu sababli ham bu mamlakatda kelinlar qaynonalaridan biror bir maslahat yoki topshiriq olishga odatlanmagan. Kelinlarning o'zlari ham ko'mak so'rab qaynonalariga murojaat qilishmaydi. Yoshlar o'z muammolarini o'zlari hal qiladi. Mabodo qandaydir muammo paydo bo'lib qolsa, kelin-kuyovlar ota-onalariga emas, balki psixologga yordam so'rab, murojaat qilishadi. Kelin erining yaqin qarindosh-urug'lari bilan kamdan-kam hollarda - unda ham oilaviy tadbirlarda uchrashadi.

Xulosa qilib aytganda, mahallada qaynona-kelin mahallaning kichik ma'muriy hudud bo'lishi bilan birga, turmush tarzi, qadriyatlar, an'analar, urf-odatlar umumiyliigi bilan bog'langan kishilar jamoasi birligidir. Tarixning turli bosqichlarida davrlar, tuzumlar o'zgarishiga qarab mahallada qaynona kelinnning vazifalari ham o'zgarib turgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasining Qonuni 2013 yil 22 aprel.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 7 oktyabrdagi 274 – sonli Fuqarolarning o'zini -o'zi boshqarish organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi Qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 3 fevraldagi -Mahalla institutini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PF-4944 sonli Farmoni.